

Підсекція культурології

УДК 378.1(008): 908

КРАЄЗНАВЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДІЛЛЯ В АСПЕКТІ ПРИКЛАДНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

О. В. Антонюк

Сучасний стан соціокультурної ситуації в Україні загалом та в регіонах зокрема вимагає великої уваги до формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері культури. Студенти-культурологи Донецького національного університету імені Василя Стуса у межах навчальних дисциплін прикладної спрямованості мають змогу на основі здобутих базових знань з теорії й історії культури, використовуючи краєзнавчий потенціал Поділля, зокрема музейних установ, не тільки набувати здатності розуміти й усвідомлювати цінність явищ вітчизняної культури, а й сприяти їх збереженню й популяризації, відроджувати духовність та історичну пам'ять у суспільстві, навчатися виховувати у громадян почуття національної свідомості, поваги до історії, культури, мови, традицій як українського народу, так і представників національних меншин.

Під час аудиторних занять студенти засвоюють знання базових курсів з теорії та історії культури, вивчають пам'ятки світової і вітчизняної спадщини, відпрацьовують базові концепції тощо. Під час позааудиторних занять, що проходять у музеях, в установах національно-культурних товариств, просто неба, реалізовується одне з головних завдань прикладного характеру – отримання практично орієнтованого знання про закономірності формування і розвитку різних суб'єктів культури особистості, соціальної групи, етнокультурної спільноти, регіону, суспільства в цілому, та пошук оптимальних механізмів регулювання соціально-культурних процесів на відповідних рівнях.

Краєзнавчі знання в цій системі виконують важливу освітньо-виховну функцію, на що свого часу звертали увагу відомі представники української науки й культури (М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Д. Яворницький та інші). Так, І. Франко наголошував, що добре поставлена робота з краєзнавства – це перша ознака раціональної освіти, що формує уявлення про найближче оточення, про минуле і сучасне свого народу, дає змогу докладно ознайомлюватись як зі своїм краєм, так і всією Батьківщиною, відчувати себе живим і свідомим членом живого, свідомого, об'єднаного організму.

Так, у музеях краєзнавчого профілю репрезентовано археологічні, геологічні, природничі, етнографічні, нумізматичні, історико-документальні, мистецькі та інші колекції. Через культурні здобутки краю яскраво простежуються особливості, специфічні риси загальнонаціональної культури, які можна розглянути в контексті розвитку світового культурного процесу. Лише в краєзнавчих музеях зберігаються пам'ятки архаїчної культури, знайомство з якими дає змогу зрозуміти феномени світової культури, наблизитись до її витоків.

Широкі можливості з вивчення й популяризації культури Поділля закладені в експозиціях Вінницького обласного краєзнавчого музею. Тут розкрито історію Східного Поділля від палеоліту до сьогодення. Значну частину фондового зібрання становить нумізматична колекція: понад 23 тис. монет із 40 країн від часів античності до сучасності, а найдавніша монета в колекції – мідний обол 220–221 рр. до н. е. Основою збірки є скарби, знайдені на території Вінницької області. Серед понад 7 тис. археологічних предметів – речі доби бронзи та сарматського періоду, виявлені в 1984–1992 рр. у курганному могильнику XV–X ст. до н. е. біля с. Гордіївки Тростянецького району та курганах I ст. н. е. поблизу сс. Порогів, Северинівки та Писарівки Ямпільського району.

Близько 3,5 тис. предметів етнографічної колекції дають уявлення про сільський і міський побут українців, поляків, росіян, євреїв та чехів.

Гончарні вироби характеризують один з провідних народних промислів краю. У музеї зібрано типові зразки української ікони, старообрядницькі подільські ХІХ – початку ХХ ст. Крім соборних та церковних, є хатні ікони народних майстрів Поділля як на дереві, так і на полотні.

Про особливості єврейського побуту свідчать сувої Тори, друковані книги, 150 дерев'яних форм для печива на свято Пурим (пурим-бретль), предмети домашнього вжитку тощо. У залах археології представлені пам'ятки трипільської культури, епохи бронзи, а також скіфські, сарматські, черняхівські та слов'янські.

З метою популяризації й вивчення культури рідного краю в музеї створено краєзнавчі клуби «Мокоша», «Кліо», «Екос», «Музейний Знайко» для учнів загальноосвітніх шкіл Вінниці; діють клуби історичної реконструкції «Білий вовк» та «Аркона»; здійснюється співпраця з національними громадами Вінниччини – польськими, єврейськими, російськими, німецькими, ромськими тощо.

Регіональні особливості культури та історії Поділля представлено в ряді музеїв, що функціонують у багатьох населених пунктах Вінниччини (Могилів-Подільський, Ободівський, Піщанський, Літинський, Тиврівський, Тульчинський та інші краєзнавчі музеї). Тут схарактеризовано природу регіону, розкрито характерні риси політичних, соціально-економічних умов його розвитку, етнографічні особливості (знаряддя праці, побутові речі, подільський одяг) та інше. Багатими є колекції, в яких представлені численні документи, фотографії, інші предмети, що розповідають про історію краю.

Унікальним є Музей гончарного мистецтва (с. Новоселівка). Тут репрезентовано відомий не лише на Поділлі Бубнівський гончарний осередок. Основу колекції складають вироби братів Якима та Якова Герасименків, а також предмети побуту жителів Бубнівки та Новоселівки. Експозиція розташована у світлиці і кухні меморіального будинку: гончарні вироби розміщено у світлиці, у кухні можна побачити піч, розписану орнаментом, характерним для бубнівської кераміки, а також одяг, рушники та інші предмети побуту селян.

Неповторною є колекція домотканих вишитих сорочок з сіл Якимівки, Човновиці, Лопатинки, Мервина, Рожичної, смт Оратова, що зберігається в Оратівському краєзнавчому музеї.

Співробітники музеїв охоче діляться досвідом роботи, своїми практичними, науково-дослідницькими та методичними напрацюваннями з метою виявлення як позитивних тенденцій, так і проблемних аспектів у використанні та репрезентації історико-культурної спадщини регіону.

Неоціненну інформацію студенти отримують під час зустрічей з представниками національно-культурних товариств Вінниччини. Зазначимо, що тут активну роботу зі збереження і розвитку культури свого народу проводять 80 товариств, які об'єднують представників 17 національностей. Серед них польські, єврейські, ромські, білоруські, німецькі, російські, чеське, литовське, вірменське, грузинське, азербайджанське, грецьке, ассирійське, молдавське, гагаузьке, кримсько-татарське та ін.

Отже, у цих студіях ми торкнулися окремих прикладів багатого музейного (і не тільки) фонду Поділля. Потенціал краєзнавчих музеїв Поділля необхідно щонайактивніше використовувати для підготовки спеціалістів-культурологів. Адже культуролог – це не тільки теоретик і знавець історії культури. Щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці, йому необхідно володіти практичними навичками етнографа, археолога, фольклориста. Саме ці позиції є головними у підготовці студентів спеціальності «Культурологія», які паралельно із засвоєнням теоретичних, спеціальних дисциплін проходять навчальні та виробничі практики в музеях, національно-культурних товариствах, у закладах культури.